

TATIANA STOICESCU

APORIE

APORIE

„Aporia” este un concept moștenit din elină: ἡ ἀπορία, ἀς [he aporía, as], tardiv: ἡ διαπορία, ἀς [he diaporía, as], „negăsirea căii de a ieși dintr-o dificultate, obstacol, încurcătură, complicație, confuzie, jenă”, derivând din verbele ἀπορέω, ᾧ, διαπορέω, ᾧ [aporéō, ō, diaporéō, ō], „a ignora cum să traversezi o greutate, a se găsi în încurcătură, a ezita, a nu ști”, preluat de filozofie pentru a defini o dificultate în rezolvarea unei probleme, o contradicție insolubilă într-un raționament.

Pentru Aristotel, este o întrebare care aruncă cititorul sau ascultătorul în îndoială în timp ce îl împinge să decidă între două afirmații: ἀπορία, διαπορία, adică "contradicție, confuzie".

Gândirea aporetică poate căuta depășirea contradicțiilor, ca la Aristotel; în acel caz e *dialectică*, distingându-se de *scepticism*, *agnosticism* și *sofism*.

Explicația termenilor:

- *dialectica* reconsideră toate punctele de vedere pentru a permite o sinteză;
- *scepticismul* se limitează la a nu tranșa atâta timp cât nu sunt reunite condițiile pentru a o face;
- *agnosticismul* afirmă imposibilitatea de a decide;
- *sofismul* e un model de gândire bazat esențialmente pe elocvență, în scopul de a seduce masele și asta întru folosul unei minorități sau să transmită un mesaj necorespunzător realității (intențional sau nu), este un

raționament fals, un procedeu retoric, o argumentare a cărei logică e înșelătoare;

- *aporia* se limitează să constate doar ceea ce *este* (exemplu: *existențialismul*).

Socrate se folosește de raționamente de tip aporetic de exemplu în *Apologia lui Socrate* (1) și în *Menon* (2).

(1) *Apologia lui Socrate* (Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους [Plátōnos Apologhía Sōkrátus]) e un dialog socratic al lui Platon retranscriind procesul intentat lui Socrate, care a avut loc în 399 î. H. și argumentele întru apărarea sa.

(2) *Menon* (Μένων [Ménōn]) este un alt dialog scris de Platon. Subiectul lui este enunțat de autor sub forma unei întrebări: *Se poate învăța virtutea?* La această întrebare pusă de Menon, Socrate răspunde că încă nu a cunoscut un om care să știe ce-i în sine virtutea. Împreună, încearcă să găsească definiția virtuții, natura sa, pentru a ști dacă se poate transmite cuiva prin educare sau nu și cum se obține. Mai întâi chestiunea examinată e deci cea a esenței excelenței. Totuși, după numeroase tentative vane de a răspunde, cei doi examinează o chestiune mai generală: aceea de a ști dacă virtutea poate fi cunoscută și cum este ea? Interogarea asupra virtuții se prelungește într-un al treilea timp, cu examenul chestiunii puse inițial de Menon, care se termină încă o dată printr-o *aporie*, iar Menon începe să se îndoiască c-ar exista oameni virtuoși, oameni ai excelenței. Socrate imaginează o a doua ipoteză: nu numai știința (învățătura) poate ghida acțiunea cea bună, mai există și opinia cea dreaptă.

Sensul actual al *aporiei* este mai puternic și se referă la orice problemă insolubilă și inevitabilă, exprimat altfel, se poate afirma că ea definește un impas într-un raționament decurgând dintr-o logică.

Dar, termenul *aporie* se aplică și paradoxurilor matematice și fizice. Cele mai celebre, rămase fără rezolvare timp de secole sunt cele lansate de Zenon din Eleea (Ζήνων ὁ Ἐλεάτης [Zēnōn ho Eleátes]) – pentru a susține doctrina lui Parmenide, conform căreia, orice evidență a simțurilor e înșelătoare, iar mișcarea imposibilă –, precum: *Pluralitatea mărimilor* (a), *Pluralitatea numerică* (b), *Pluralitatea locurilor* (c), *Ahile și broasca țestoasă* (pe care n-o poate ajunge din urmă), *Paradoxul obrocului* (dacă un obroc de grâu face zgomot căzând la pământ, ca și un singur bob de grâu, ce zgomot face a zecea mia parte dintr-un bob?), cel al *Dicotomieii* sau al *Săgeții care nu-și atinge niciodată ținta* rămânând suspendată în zbor și multe altele asemenea...

(a) Dacă pluralitatea există, ea trebuie să fie în același timp infinit de mică și infinit de mare: infinit de mică pentru că părțile sale trebuie să fie indivizibile și deci fără mărime și infinit de mare, pentru că orice parte va fi separată una de alta prin alta, o a treia, ultima de prima și de a doua de o a patra și o a cincea ș.a.m.d. la infinit.

(b) Dacă pluralitatea există, ea trebuie să fie în același timp finită și infinită ca număr: numeric finită, deoarece sunt exact atâtea lucruri câte sunt, nici mai mult nici mai puțin, și numeric infinită, deoarece două lucruri sunt separate de un al treilea, iar acesta de primul de un al patrulea și de al doilea, de un al cincilea și așa până la infinit.

(c) Dacă tot ce este, este într-un loc, acest loc trebuie să se găsească în alt loc, și așa mai departe la infinit.

Dragomir Costineanu
(prof. dr. univ.)

DEZACORD

Uneori
Lumea mi se pare mică –
Mă trag, mă strâng, dar în zadar;
Nicio oglindă
Nu mă prinde.
Sau largă e
Și eu mă pierd.
Încearcă vânturile
Să mă mai drapeze
Pe vreo colină, lângă-o apă,
Dar stropii care cad de sus
O-nvolbură,
O mânuie în malurile ei,
Așa că totu-i fără rost,
Nicio oglindă
Nu mă-arată.

CIMITIRE

Cum bate ploaia crucile-aplecate,
Așa tăcute și cumiști,
Alunecă pe brațele întinse
Ce caută în zări necunoscute.
Și picuri plângători și triști se-nnoadă,
Rămân lipiți și-ncearcă să se-adune,
Însă atât de mari și grei tot cad
Și sapă jgheaburi mici, orânduite;
Prea strâmtorate însă, continuu se lungesc –
Se-ntind de-o parte și de alta
Ca un brâu...
Aproape simți cum strânge mijlocul,
Te doare,
Hotarul... poate dispărea oricând.

DIMENSIUNE

Nu-i niciun râu la picioarele mele –
Degeaba pipăi cu degetele răsfirate și fierbinți:
Sunt numai pietre ascuțite și iuți.
Am uitat că-s cu ochii închiși,
De-atunci,
Din deșertul cu fata morgana...
Dar am rămas cu dorul de izvoare-n gând,
Așa că stau și-aștept pe lespedeă tocită.
Răbdătoare, ca timpul, ascult...
Poate că iar atinge lira Amphion
Și pietrele... se pun să curgă.

ARCAȘUL

Încrâncenat să își atingă ținta,
Cu arcul încordat de brațul dârz,
Scapă săgeata iute și subțire
Ca să pătrundă sigur și precis
Acolo unde a gândit.
Dar vântul șiret o-mpinge cu cotul,
Sufleorul de sub scenă-i face semne
Și el, împăunat de rol,
Se-mfoaie și râde, ca prostul.
Arcașul pune arcul jos,
Se uită-atent în jur și răbdător,
Întinde și mai tare coarda:
A fulger scapără săgeata!
Departe,
Coadă săgeții vibrează-a izbândă.
După cortina grea de pluș albastru,
Vântul încearcă altă piesă.

ADEMENIRE

Oricât de târzie și grea pare noaptea
Îți clipește pe fugă un astru.
Și-n câmpul golit, de pare imens,
O păpădie solitară și brumată
Așteaptă răbdătoare ceasurile-amiezii
Să se desprindă și să nască.
Un fluture cu zborul pâlپائٹ
Mai minunează locul întristat;
Mâine va fi căzut și nemișcat,
Cu aripile roșii înnegrite
Ca porțile de iad –
Și toamna se-ntinde zemoasă,
Momește semințe, lăstari...
Să se-mbrace în verde!
E moarte și viață, continuu,
O veșnicie-nvolburată
Ce ne cuprinde și ne-nvârte.

CONFUZIE

Mă pun la dreapta ta și-ncerc să te rotesc în jurul meu,
Să vezi,
Prin umbrele de pe obraz ce se ascunde
Și-n ochi, ce licăriri clipesc.
M-aștept să crezi că am luciri din nebunia verii
Când arde totul, negândit,
De parcă,
O altă vară ar veni la rând;
Și tu să-mi pui pe umeri macii,
Să creadă soarele că sunt copila lui,
Un rod din verile trecute
Când se iubea în ieburile-nalte,
Și-așa... mereu să mă alinte.

Dar se golește câmpul...
Înnegrit, se umflă și de cețurile nopții;
Alunec înspre stânga ta, cu îndoială,
Dar nu se-aude niciun anotimp...

VANITATE

Am căzut în noiembrie, iară,
Dar e soare și-ndrăznesc să mă bucur –
Pe umeri simt fluturi;
Amorțiți, poposesc...
Nu mă mișc, să nu-i tulbur,
Împudrați, strălucesc pentru ultimul bal
Și eu, n-am nici caleașcă, nici veșminte.
Mă trag lângă-un trunchi de copac;
Solitar, nu se plânge.
Întind deasupra brațele, spre ceruri,
Parcă ramuri ar fi, răsfirate la vârfuri,
Dar mă dor și le strâng umilită.
N-am sevă, nu știu,
Oare cui aparțin, e ceva să mă țină?
Privesc tulburată în jur:
Zboară păsări în zări, se aud și cum țipă.
În mintea mea se-ngrămădesc iluzii –
Aș vrea și rădăcini și aripi
Și anotimpurile să le-ntorc în felul meu...
Zadarnic însă,
Nu sunt decât un om.

VIȚĂ ȘI MOARTE

Mi-am pus un plexiglas pe suflet;
Nimic nu trece în afară
Nici înăuntru, nu intră nimic.

Hulpavă, noaptea-nghite zarea sângerată.
Se pune o vreme de pândă;
Acum, cei ce vânează pot porni, ferți,
Iar cei ce se feresc se-nchină și se roagă.
Dar prădătorul, iscusit, momește...
Sau bezna o sparge cu-n țipăt strident!
Stârnind înfricoșări de începuturi,
Încremenește orice pradă.

Nu văd, nu simt și mă fac că n-aud;
Las totul așa, fără mine,
Un spectacol cu izbânzi și pieiri –
Duium de spectatori în rânduri
Ce-aplaudă, se răzvrătesc ori plâng.
Nu-s nici moartă nici vie,
Nu sunt –

Dar e o-nfiorare ce stârnește,
Îmi crapă plexicul, îl sparge!
Din cer, coboară-o-nchipuire...
Pământul, pe șoptite, îmi tot făgăduiește.
Pătrund în mine toate, dintr-o dată,

E-amestec de viață și moarte, continuu –
Și în tălăzuirea asta cu margini neștiute,
Văslesc și eu.

SĂRUTUL

O frunză desprinsă din toamna prelungă
Se oprește pe banca cotropită de cețuri;
O văd de departe, mă apropii și stăruu...
Parcă-aș vrea, liniștit, s-o ating
Și să-i dau mângâiere pentru ultima cale:
Ca ea, și noi ne șubrezim.
Dar ceva mă oprește –
Nu-i vorba de moarte, acum,
Deși locu-i pustiu.
Aș pleca mai departe, însă vreau să fiu parte
Și sedusă... rămân.
Se aude un vuiet, parcă-ar fi de demult...
Nu-i nici vânt, nu se mișcă nimic;
Închid ochii și ascult hotărât –
Văd aievea un copac drept, mândrit
De ramuri bogate, de păsări...
Deodată se tulbură totul,
Scrâșnesc dinți de fier și zornăie lanțuri,
Deșertul lumii e străpuns de geamăt!
Degeaba se zbat crengile, se frâng,
Copacu-i la pământ,
Curând,
Va trece-n bănci, prin parcuri.
Deschid ochii, am lacrimi...
Prind înțelesul frunzei ce e strânsă-n sărut
Cu-aceeași patimă curată.
Întind mâna și aș vrea

Să te-ating,
Dar frunza cade-nfiorată...
Pe banca a rămas numai sărutul.

INCURABIL

În cârciuma-nșesată de aburi aromați,
Se-aude-o voce tristă de bărbat:
– M-aș sinucide-n noaptea asta lină!...
Aproape brusc, se face liniște deplină;
Oprți din ritualul uitărilor de sine,
Se-ntorc spre el priviri neclare de buimaci.
Încurajat, de parcă-ar fi pe scenă,
Bărbatul,
Făcând cu mâna cercuri pe pahar,
Încearcă să „recite” din Cioran:
– Dar dacă mor, nu moare nimeni...
Și eu, cu condamnarea asta nu mă-mpac!
De-aceea vreau să beau din vinul vechi,
Să-ncerc să-nec această aporie...
Se-aud, pe dată, clinchete de sticle.
Încurajați, tovarășii o dau pe glume;
Mai e până se-nchide crâșma
Și pleacă, fiecare, singur.